

موضوع تدریس: جامعه شناسی توانبخشی		مدت تدریس: ۳۴ ساعت	
پیشنیاز: اصول و مبانی توانبخشی، رویکردهای خدمات توانبخشی، روانشناسی		محل اجرا: دانشکده پیراپزشکی و توانبخشی	
گروه هدف: مدیریت توانبخشی		مقطع: کارشناسی ارشد	
تعداد واحد: ۲	نوع واحد: نظری	نیمسال: اول	سال تحصیلی: ۱۴۰۵-۱۴۰۴
مدرسین: دکتر فریبا ماهوتی			
تاریخ بروزرسانی: ۱۳۹۴/۷/۱۲			

هدف کلی:

آشنایی دانشجویان با تعارف و مفاهیم جامعه شناسی در علوم مدیریت توانبخشی و دستیابی به فهم جامعه شناسانه سلامت، بهداشت و

توانبخشی

اهداف اختصاصی:

آشنایی با مبانی و چارچوبهای نظری جامعهشناسی سلامت، بیماری و ناتوانی

درک تحول پارادایمهای حاکم بر ناتوانی (از مدل پزشکی تا مدل اجتماعی)

تحلیل مسائل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مرتبط با ناتوانی و توانبخشی

توانایی تحلیل سیاستها و نظام ارائه خدمات توانبخشی از منظر جامعهشناختی

محتوا و ترتیب ارائه:

(عناوین و رئوس مطالبی که باید آموزش داده شود تا به اهداف دوره نائل شد. شامل: مطالب تئوری، مهارتهای عملی و...)

جلسه	عناوین	مدرس
------	--------	------

۱	کلیات و معرفی درس: جامعه‌شناسی چه نسبتی با توانبخشی دارد؟ معرفی اهداف، سرفصل‌ها و انتظارات درس، تعریف جامعه‌شناسی توانبخشی به عنوان یک حوزه بین‌رشته‌ای، بررسی اهمیت دیدگاه جامعه‌شناختی برای مدیران و سیاست‌گذاران توانبخشی	دکتر فریبا ماهوتی
۲	گذار از مدل پزشکی به مدل اجتماعی ناتوانی (۱)، معرفی و نقد مدل پزشکی ناتوانی (Medical Model of Disability)، ریشه‌ها و پیامدهای حاکمیت این مدل در نظام سلامت و توانبخشی	دکتر فریبا ماهوتی
۳	گذار از مدل پزشکی به مدل اجتماعی ناتوانی (۲)، معرفی و تبیین مدل اجتماعی ناتوانی (Social Model of Disability)، بررسی آرای بنیانگذاران این مدل (مانند مایکل اولیور)، مقایسه تطبیقی دو مدل و implications (پیامدهای) آن برای مدیریت خدمات	دکتر فریبا ماهوتی
۴	مکاتب فکری تکمیلی در مطالعات ناتوانی، آشنایی با مطالعات ناتوانی (Disability Studies) به عنوان یک رشته دانشگاهی، معرفی اجمالی سایر چارچوب‌ها: مدل حقوق بشری، رویکرد فرهنگی-فرهنگستان	دکتر فریبا ماهوتی
۵	برساخت اجتماعی ناتوانی و بدن، چگونه ناتوانی یک پدیده "ساخته شده" اجتماعی است؟ جامعه‌شناسی بدن و رابطه آن با ناتوانی، نقش گفتمان‌ها (دیسکورس) در تعریف "طبیعی" و "غیرطبیعی"	دکتر فریبا ماهوتی
۶	انگ (Stigma) و مدیریت هویت آسیب دیده، تحلیل مفهوم انگ از دیدگاه اروینگ گافمن، استراتژی‌های افراد دارای ناتوانی برای مدیریت انگ در زندگی روزمره، پیامدهای انگ برای دسترسی به اشتغال، آموزش و مشارکت اجتماعی	دکتر فریبا ماهوتی
۷	فرهنگ، نگرش‌ها و بازنمایی ناتوانی، بررسی تصویرسازی از ناتوانی در رسانه‌ها، ادبیات و سینما، نقش باورها و کلیشه‌های فرهنگی در ایجاد موانع اجتماعی، تحلیل گفتمان ترحم در مقابل گفتمان توانمندسازی	دکتر فریبا ماهوتی
۸	ناتوانی و چالش‌های خانواده، تاثیر ناتوانی یک عضو بر پویایی‌های درون خانواده، نقش مراقبان (Caregivers) و بار مراقبتی، سیاست‌های حمایت از خانواده‌های دارای عضو با ناتوانی	دکتر فریبا ماهوتی
۹	ناتوانی، قدرت و نابرابری‌های اجتماعی، تحلیل ناتوانی با چارچوب‌های طبقه، جنسیت و قومیت (درون‌چندبعدی)، بررسی خاص موقعیت زنان، افراد کم‌درآمد و گروه‌های قومی دارای ناتوانی	دکتر فریبا ماهوتی
۱۰	اقتصاد سیاسی ناتوانی، ناتوانی و فقر: چرخه معیوب، دسترسی به اشتغال و بازار کار، تحلیل هزینه-فایده سیاست‌های توانبخشی از دیدگاه کلان اقتصادی	دکتر فریبا ماهوتی
۱۱	سیاست‌گذاری و قوانین بین‌المللی ناتوانی، معرفی و تحلیل پیماننامه حقوق افراد دارای معلولیت (UN CRPD) سازمان ملل متحد، بررسی اصول بنیادین این پیماننامه (مانند مشارکت، عدم تبعیض، دسترسی پذیری)، وضعیت ایران در زمینه تصویب و اجرای این پیمان نامه	دکتر فریبا ماهوتی
۱۲	جنبش‌های اجتماعی و advocacy (توانمندسازی)، تاریخچه و انواع جنبش‌های حقوق افراد دارای ناتوانی در جهان، شعار "Nothing About Us Without Us" (هیچ چیز درباره ما بدون ما) نقش سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOs) در ایران در حوزه توانبخشی	دکتر فریبا ماهوتی
۱۳	نظام ارائه خدمات توانبخشی از دیدگاه جامعه‌شناختی، تحلیل جامعه‌شناختی سازمان‌های ارائه‌دهنده خدمات (دولتی، غیردولتی، خیریه)، رابطه قدرت بین متخصصان (مدیران، درمانگران) و دریافت‌کنندگان خدمات، چالش‌های مدیریتی در اجرای مدل اجتماعی در یک سیستم مبتنی بر مدل پزشکی	دکتر فریبا ماهوتی

دکتر فریبا ماهوتی	توانبخشی جامعه‌محور (CBR)، معرفی اصول و چارچوب توانبخشی مبتنی بر جامعه، تحلیل نقاط قوت و ضعف این رویکرد در مقایسه با مدل‌های نهادی، مطالعه موردی از اجرای CBR در یک context خاص.	۱۴
دکتر فریبا ماهوتی	ارائه پروژه‌های دانشجویی / میزگرد، دانشجویان یافته‌های پروژه‌های خود را ارائه می‌دهند. پروژه می‌تواند تحلیل یک سیاست، مصاحبه با یک سازمان، یا نقد یک برنامه با چارچوب‌های درس باشد. بحث جمعی و نتیجه‌گیری	۱۵
دکتر فریبا ماهوتی	جمع‌بندی نهایی و آینده‌نگری، بازخوانی مفاهیم کلیدی درس، چشم‌اندازهای آینده جامعه‌شناسی توانبخشی و مطالعات ناتوانی، نقش آینده مدیران توانبخشی در ایجاد تغییر اجتماعی، بررسی پایانی	۱۶

روش تدریس:

- بحث کلاسی و گروهی

- گزارش کیس Case Report

- ارائه فیلم و اسلایدهای آموزشی

- سخنرانی

- تمرین عملی

وظایف و تکالیف دانشجوی:

- رعایت قواعد و قوانین مرتبط با دانشگاه و گروه

- حضور به موقع و فعال در کلاس

- پیش مطالعه و بررسی و تحقیق سرفصل‌های جلسات آتی

- انجام تکالیف و پروژه‌های ارائه شده

- ارائه کیس

- حضور و موفقیت در آزمون پایانی

روش سنجش دانشجو:

- شرکت در بحث‌های کلاسی و انجام فعالیت‌ها

- ارائه تکالیف محول شده

- آزمون میان ترم

- آزمون پایان ترم

منابع مطالعه:

- The Oxford Handbook of the Sociology of Disability

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

۱- محسنی منوچهر، مقدمات جامعه شناسی، انتشارات دوران ۱۴۰۲

۲- جبل خدیجه (۱۳۹۱)، جامعه شناسی معلولیت: تبیین جامعه شناختی تبعیض علیه معلولین، تهران، نشر علمی

۳- مبانی جامعه شناسی، بروس کوئن، ترجمه غلامعباس توسلی، رضا فاضل، انتشارات سمت، ۱۴۰۱

۴- حسینی نگین (۱۳۹۳)، درآمدی بر مطالعات معلولیت با رویکرد جامعه شناسی، انتشارات سیمای شرق

5-Carey Allison C, Najarian Souza Chery, Constructing the Sociology of Disability: An Analysis of Syllabi, Teaching Sociology, 2021, Vol, 49(1)